

ORHAN BERENT • **Altay**

ORHAN BERENT 1964 yılında İzmir'de doğdu, 1985'te Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. 1997 yılında Birleşmiş Milletler Bölgesel Habitat için İzmir demiryolları ile ilgili bir etüt hazırladı. Levent Cantek'in derlediği *Çizgili Hayat Kılavuzu*'nda (İletişim, 2002) iki incelemesi yer aldı. 2002-2007 yılları arasında Lal Kitap'tan çıkan *Zagor* ve *Martin Mystere* dergilerinde editörlük ve yayın danışmanlığı yaptı. Yine 2004-2007 arasında Levent Cantek'in önderliğinde çıkan yarı akademik *Serüven Çizgi Roman Araştırmaları* dergisinde yazarlık yaptı, yayın kurulunda bulundu. Dergide ek olarak çıkan iki kitapçıkta Türkiye'de yayımlanmış *Zagor* maceralarının envanterini hazırladı. 2012 yılında İletişim Yayınları'ndan çıkan, Kemal Varol'un derlediği *Memleket Garları* ve Tanıl Bora'nın derlediği *Tren Bir Hayattır* adlı eserlere yazılarıyla katkı verdi. Aynı yıl bir grup gönüllünün çıkardığı *İstanbul Seyahat Planlama İSAP* dergilerine ulaşım ile ilgili yazılar yazmaya başladı. 2013 yılında yine İletişim Yayınları'ndan çıkan, deniz ve denizcilikle ilgili *İskeleyle Yaşanan* adlı kitabı Murat Koraltürk ile birlikte derledi. Dokuz Eylül Üniversitesi'nde akademik uzman olarak çalışıyor. Açık kaynak kodlu yazılımlar ve Unix tabanlı işletim sistemleri hakkında da makaleleri, ders notları bulunmaktadır. Arada sırada *Agos* ve *Evrinsel* gazetelerinde popüler kültür ve sporla ilgili yazılar yazıyor.

İletişim Yayınları 1993 • Futbol Kitapları 31

ISBN-13: 978-975-05-1537-8

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Orhan Berent

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Birhan Koçak

BASKI ve *CILT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ORHAN BERENT
Alsancak'ın Sakini
Altay

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Tarih Teorisine Bir Bakış.....	13
Yeniden Kurulan Ülkede Futbol.....	49
İzmir Futbolunun Asr-ı Saadeti.....	129
1970'ten 1983'e Zirve ve Duraklama.....	177
80'li Yıllar Zor Yıllar.....	215
90'lı Yıllar, Tutunmak ya da Tutunamamak.....	225
Altay ve Siyaset.....	251
Altaylılar.....	263
Altay'ın Mekânı.....	277
Şike, Futbolun Baş Belası.....	287
Bitirirken.....	293
İzmir Ligleri Cetveli.....	295

Önsöz

“1970’li yılların sonuna doğruydum... Henüz çocuktum ve bir Altay maçındaydım. Maç oynandı, bitti. Çıkış tüneline girerken kaleci Tanzer, sağ bek Kunta Sabahattin, sol bek Bilal, Erol Togay, Zagor Zafer, Nevruz, Taytay Mustafa, Cruyff Mithat, Miço Mustafa, Şeref, Büyük Mustafa ve diğerleri bir an benim olduğum tarafa baktılar. ‘Bizi hep hatırla olur mu Orhan. Hayatının sonuna kadar sakın unutma’ dediler. Statta kimse duymadı. Bir tek ben ben duydum. Hâlâ hatırlıyorum...”

Aslında bu çalışmayı hazırlamaya 2007 yazında başladım. O zamanlar Altay’ın tarihini yazmak aklımın köşesinden bile geçmiyordu ama şeytan mı dürttü nedir, Osmanlı’nın çöküş evresinde ve Cumhuriyet’e doğru İzmir futbolunun durumunu ve 1923’ten sonra Altay’ın bağrından çıkan Altınordu ve Göztepe’nin hikâyelerini kaleme aldım. Sonra aradan 3 yıl geçti. 2010 Ekim ayında Altay’ın kıdemli üyelerinden ve ortaokuldan arkadaşım Ayhan Önder’in abisi Tayyar Önder’le tanıştım. Yazıp çizdiklerimden bahsettim. Bana “Neden Altay’ın tarihini yazmıyorsun?” dedi. O günden sonra “Acaba yapabilir miyim, çok sevdiğim Altay’ın tarihini yazabilir miyim,” diye bir düşünce içimi kemirip durdu. Sonra arkası geldi. Eski futbolcular ve

yöneticilerle sözlü tarih çalışmaları, İzmir'le ilgili çeşitli kaynak kitaplardan Altay'ın izini sürmeler ve elbette gazete koleksiyonlarını tarama.

Zor bir dönemde bu işe soyunmuştum. Çünkü efsanevi başkanlarımızdan Mazhar Baba (Zorlu) birkaç yıl önce vefat etmiş, Lejyoner (Rıdvan Burteçin) sonsuzluğa göçeli 10 yıl geçmiş, Esin amcayı (Özgener) kaybedeli de birkaç sene olmuştu. Babamın yakın dostu büyük kaptan Bayram Dinsel de artık hayatta değildi. En önemlisi futbola pek de meraklı olmayan ama Altay'ın ve İzmir'in 1940'lardan itibaren tarihini iyi bilen babam da artık bu dünyada yoktu. Fakat mukadderat işte. Kalanların hatıralarını derleyip, yarı akademik bir çalışmayla canım kadar sevdiğim Altay'ın tarihini yazacaktım.

Gençliğimde Edward Gibbon'un *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi* adlı eserini okumuş ve hayran kalmıştım. Böyle bir kitap nasıl yazılır diye derin derin düşünmüştüm. Biraz da ondan esinlendim. Mümkün olduğu kadar anakronizmden uzak durmaya ve yapısalcılığın göze hoş görünen cezbedici tuzaklarına düşmemeye çalıştım. İlk etüt yaklaşık 1.000 sayfa idi. Sevgili editörüm Tanıl Bora kısaltmamı istemiş ve gereksiz ayrıntılardan uzak durmam yolunda beni uyarıyordu. Kolay okunan ve Altay'ı hiç bilmeyen okuyucuya da hitap edecek bir metin üretmeyi amaç edindik.

Kütüphanede ve üniversitemdeki odamda çalışırken, eski Altaylılarla görüşürken ve bittabii Altay'ın her iç saha maçını kaçırmadan takip ederken, kimi zaman umutsuzluğa da düştüğüm oldu. Bazen sararmış bir gazetede okuduğum satırlar gözlerimi yaşarttı, bazen de eski bir futbolcunun bana aktardığı 1950'li ve 60'lı yıllara dair anılar güldürdü. Bu çalışmanın tek bir kişinin enerjisiyle halledilemeyeceği de zaman zaman aklıma geldi. Ancak esin kaynağım (Gibbon) azimli bir insandı. 2007'nin sıcak yaz aylarında başlayan nacizane serüvenim 2014 kışının ortasında sona erdi. Kimi yerde hislerime mağlup olduğum da söylenebilir. Ancak kesinlikle hamasete düşmemeye gayret ettim. Sanırım ara sıra hislerime mağlup olduğum yerlerin niceliği Altay'ın özellikle son yıllarda maruz kal-

dığı haksızlıkların yanında deve de kulak kalır. Hoş görülmesi en büyük temennim.

Kitap bittiğinde yakın gözlüğümün numarası bir derece daha artmış ve bir sene içinde yaklaşık 10 kilo kadar kaybetmişim. Bu çalışmada bana İstanbul'dan destek olan *Maçkolik*'ten Mehmet Yüce, elindeki arşivini benimle paylaşan Darüşşafakalı futbol araştırmacısı dostum Fethi Aytuna, eline geçen eski dergileri gözden geçirmem için bana ödünç veren Kafkaflı sahaf Muzaffer Ceyhan Yerlikaya, Göztepeli dostum Haydar Evrenosoğlu, vaktinde biriktirdiği Altay gazetelerini bana veren Altay Hukuk Kurulu Başkanı Namık Marmara. En çok sıkıldığım ve bunaldığım zamanlarda bana destek olan Çerkes halkının en cana yakın bireylerinden Altaylı Önder kardeşler, Tayyar ve Ayhan Önder. Onların dışında kendi kulübümden, yani Altaylılardan pek destek aldığım söylenemez. Hatta yok sayıldığım da epey oldu. Ne yapalım, bizim camia da böyle işte.

Neden Altaylıyım?

Bu tür soruların cevabını vermek hem kolay, hem zor. “Falanca kulübü tutuyorum, çok seviyorum, ölesiye hastasıyım” dersin, geçer gider. Kaldı ki insanlardan taraftarı olduğu kulübü neden çok sevdiğini irdelemesini beklemek yanlış bir şey. Kimsenin de mantıklı bir açıklama yapma mecburiyeti yok. Anne ve babanı çok seversin, çocuklarını seversin, memleketini seversin, yaşadığın şehri çok seversin vesaire vesaire... Altında bir sebep aramazsın. Yani sevgide mantık aranmaz...

Düşünüyorum da Göztepelili de olabilirdim. Neticede babamın futbolla ilgisi yoktu. Daha çok at yarışı hastasıydı. Fakat “Hangi takımı tutuyorsun baba?” diye sorduğumda “Biz Altaylıyız” derdi. Babam için Alsancak’ta oturmak Altay’ı tutmak için geçerli bir sebepti ve ben Alsancak’ta doğmuştum. Asıl futbolun içinden gelen ise dayımdı ve o Göztepeliydi. Poligon’a yakın oturuyorlardı ve bir adım ilerisi Göztepe’ydi. Hem onlar bizim kadar az değillerdi. Üstelik stada orkestra götürüyorlardı.

Ben Göztepe’nin efsane kadrosunun son demlerine yetiştim. Kaleci Ali’yi zaten sık sık görürdüm, Sponza’larla komşuyduk. Papi Mehmet, Fuji Mehmet, İngiliz Nevzat, Kel Nihat, Küçük Ali seyrettiklerim arasındaydı. Dayımla siyah-beyaz televizyondan o haftanın naklen verilen lig maçını 10 dakikalık dilimlerde halinde izlerken kulağım da radyodaydı. Elbette Tanzerli, Ayferli, Zinnurlu, üç Mustafalı Altay’ı da biliyordum. Hepsinden haberim vardı.

“Şimdi mikrofonlarımız Mithatpaşa Stadı’nda, karşınızda Orhan Ayhan... Fakat İzmir’den gol sesi var diyor Murat Ünlü... Mütemediyen sağ kulvarda gidip gelen Miço Mustafa ortaldı, Ayfer voley yapıştırdı, top ağlarda... Eskişehir’den selamlar, ben Necati Karakaya. Seslerden anladığımız gibi Eskişehir golü buldu, İsmail attı... Tekrar İzmir’e bağlanıyoruz. Bölge binasındaki kaleye yakın kendi etrafında döndü, Ayfer’e vermedi, ilerdeki Büyük Mustafa’ya baktı... Huzurlarımızda Halit Kı-

vanç... Vedat taaaa en geriye Niko'ya attı topu, ondan Zekeriya aldı kalecisi Sabri'ye teslim etti. Beşiktaş bugün çok arzu lu oynuyor. Ding dong. Altaylı Zinnur taç çizgisinin beş metre önünde, orta diagonalin 10 metre gerisine yakın bekleyen arkadaşımı gördü... Demarke vaziyette Cemil, Fenerbahçe'den Osman'ın sakatlığında epey yorulmuşken yapılan faulden doğan serbest atışı kullanacak. Söz sende Doğan Yıldız. Köşe gönderinden Metin Kurt'un uzattığı top, Gökmen'den deniz tarafındaki kaleye şuuutt, farklı dışarda... Ve bu yayını kapatırken Ankara'da Tansu Polatkan, Abidin Aydoğdu, merkezde ben Tanzer Kozan herkese iyi günler dileriz. Burası Türkiye Radyoları, şimdi türkülerle oyun havaları...”

Fakat şimdi bunlara takılmanın sırası değil. Mademki Altay'ın tarihini anlatmaya niyetlendik öyle yapalım. Arada sırada kişisel tarihime fırsat buldukça kaçamak yaparım yine. Lakin bunca yıldan sonra çok rahat söyleyebilirim ki, aileden miras ezbere ya da Kemalizm dürtüsüyle değil, sokağa çıktığımda Altaylı oldum ben. Gençliğimi Alsancak stadının açık tribünlerine gömdüm, üstünü siyah-beyaz bir bayrakla örttüm. Şimdi kapalı tribünden ara sıra o tarafa bakıyorum. Genç halim en sıkıntılı anlarımda o bayrağın altından başımı çıkarıp “Korkma moruk” diyor Altay'ın şaşaalı dönemlerini seyretmiş olmanın verdiği şımarıklıkla, “Bunlar da geçer, elbet geri döneriz bir gün...”

Ceplerimde bayat çiğdem, ihtiyarlamış yüzümde cılız bir ümidin tebessümüyle... Bekliyorum. Bir gün mutlaka...

Tarih Teorisine Bir Bakış

Tarih, olguların yaşanmasından sonra şimdiki ve gelecek zamanda geriye doğru yeniden üretilir ve bir nebze gerçeklere yabancılaşır. Dış etkenlere karşı böylesine kırılğan bir nitelik taşıyan ve gündelik hayatta her gün yeniden üretilen ideolojilerin etkisi altında kalan tarih, Türkiye’de ampirik bir gelenek olmaması yüzünden kimi zaman rahatlıkla efsane gibi algılanmıştır. Spor tarihi de hiç kuşkusuz her anabilim dalının alt kategorileri gibi tarih kavramının kendisiyle tıpatıp aynı özellikleri bünyesinde barındırır. Bu yüzden de spor tarihinde camiaların kuruluş öyküsünü incelediğimizde, kimi zaman fanatizmin etkisiyle kuruluşlarda görkem, çözümlerde ise nostaljinin payıyla tükeniş anlatılır. Arada kalan zaman diliminde meydana gelen kırılmalar dikkate alınmadığı için spor tarihinde eleştirel unsurlara kolaylıkla rastlanmamakta, bu sebepten bir nesnellikten söz edilememektedir. Bu çalışmanın esas amacı mümkün olduğu kadar nesnel kalma endişesi taşıdığı için, zaman zaman tarih biliminin tanımına teorik yaklaşımlar getirmesi de kaçınılmaz olacaktır. Epistemolojik kaygılarla kimi zaman doğru görünenlerin altını oymak gerektiğinden; gözlem, algılama, kişisel tecrübeler yoluyla kafamda oluşan Altay imgesini bir çok kereler yıkıp yeniden inşa etme yoluna girdim. Mutlaka ontolojik bir

önkabalü de bilinç altımda taşıyordum. Bunu itiraf etmem gereksiz bile, sonuçta ben Altaylıyım. Bu yüzden kimi zaman bu bağlamda her şeyi Altay merkezli olarak anlamlandırma çabasının beni çok yorduğunu fark ettim. Fakat yukarıda da andığım gibi nesnel kalma endişesini her zaman içimde taşıdım. Kimi zaman hislerime mağlup olduğumu gördüm ama neticede futbolla ilgili bir kitapta yazdığım. Hislerime mağlup olduğumu hissettiğim anlarda gözümü ileriki maçlara çevirdim. Son cümle şaka tabii ki... Aşağıda alıntuladığım paragraf bana her zaman yardımcı oldu. Müteşekkirim.¹

Futbol ve milliyetçilik

İzmir spor tarihi ve burada ağırlıklı olarak ele aldığımız futbol tarihi aynı zamanda embriyo halindeki Türk milliyetçiliğinin de tarihidir. İzmir'in iki köklü kulübü Karşıyaka ve Altay'ın kuruluşunda 20. yüzyıl başlarındaki Türk milliyetçiliğinin etkisini ve İttihat Terakki Partisi'nin ağırlığını rahatlıkla görebiliriz. Bu yüzden resmî tarih bu iki kulübün kuruluşunu anlatırken zaman zaman masalsı bir ifade kullanır. Örneğin Karşıyaka kurucularından Zühtü Işıl'ı anlatırken onun Birinci Dünya savaşı ve Milli Mücadele'de 8 yıl savaştığını ve cepheden cepheye do-laştığını belirtir. Doğrudur da. Hatta Zühtü Işıl İngilizlere esir

1 “Tarihin ya da toplumun bir biçimini dolaysız ve ampirik olarak gözleme imkânından yoksun olan bir sosyolog, sınıflayıcı kavramlar kullanarak sahicî benzerlikleri saptamaya çalışmalıdır. Bir tarihsel sosyolojik çalışma, tarihsel nedenlerin çeşitliliğine, düşüncelerin ve maddî çıkarların rolüne, konsensusün ve çatışmanın önemine, süreklilik ve değişim arasındaki etkileşime du-yarlı olmalıdır. İyi yapılmış tarihsel sosyolojik incelemeler, aşağıdaki temel karakteristiklerin hepsine ya da bazılarına sahiptirler. İlk önce, zamana ve mekâna somut bir şekilde yerleşmiş olan toplumsal yapılar ya da süreçlerle ilgili sorular sorarlar. İkinci olarak, süreçleri zaman içinde ele aldıkları gibi, ortaya çıkan sonuçların nedenlerini açıklamak için zamansal ardışıklığı da hesaba ka-tarlar. Üçüncü olarak, bireysel yaşamlarda ve toplumsal dönüşümlerde niyet edilen ve edilmeyen sonuçlar için de, eylemlerin ve yapısal bağlamların etkileşimlerine de dikkat ederler. Son olarak da, tarihsel sosyolojik incelemeler, öz-gül toplumsal değişim kalıplarının tikel ve değişik özelliklerini aydınlatmaya çalışırlar.” Skocpol, Theda, “Sosyolojinin Tarihsel İmgelemi”, *Tarihsel Sosyolo-ji* içinde, der. Skocpol, Theda, (çev. Ahmet Fethi), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

düştüğünde esir kampında futbol takımı kuracak kadar futbolu seviyordur. Buna ek olarak KSK'nin kuruluşu anlatılırken kurucuların bir Rus ailenin Karşıyaka'daki evlerinin bahçesinde maç yaparken ansızın yağmur bastırıldığını ve bir ağacın gölgesine sığınan gençlerin bu mola esnasında azınlıklara (Rum, Ermeni ve Levantenler kastediliyor) karşı kendi kulüplerini kurmaya karar verdikleri anlatılır. Bu tasvirin elbette bir esin kaynağı vardır. İttihat ve Terakki'nin kuruluşunda da genç birer talebe olan Abdullah Cevdet ve İshak Sukuti'nin bir ağaç altında cemiyetin ilk tohumlarını atması sıkça zikredilen bir anekdotur. İzmir'in en eski futbol kulübünün kuruluş hikâyesine dönersek eğer, Karşıyaka'nın birçok İtalyan ve Yunan kulübü ile maç yaptığını ve Kurtuluş Savaşı'na kadar bu maçları hiç kaybetmediği yazılır. Hatta ve hatta aldığı galibiyetlerle bu kulüplerin kapanmasına da neden olur. Söz konusu galibiyet sonrası kulüp kapatırma hadisesi Altay'ın öyküsünde de tekrarlanacak, Altay, İtalyan Garibaldi takımını 10-0 gibi bir skorla yendiğinde dönemin İtalyan konsolosunun Garibaldi'nin adını kitlediler bahanesiyle İtalyan kulübünü kapatıp, İtalyan kolonisi-ne sportif faaliyetlerde Garibaldi adını bir kez daha kullanmalarını bir ultimatom şeklinde bildirdiği övünçle anlatılacaktır. Milliyetçi bir temelle kurulan Karşıyaka ve Altay'ın bu tip argümanları sıkça zikretmesi bu yüzden şaşırtıcı değildir. Sporun yanı sıra savaş ve ülke içindeki iç mücadeleler bu iki kulübün mayasında vardır.

Resmî tarih ve popüler tarih kimi yerde birbiriyle örtüşür, üslup ve metodolojileri birbirini tamamlar. Söz konusu olan spor tarihi ve özellikle futbol olduğunda kurgu ve masalsı atmosfer birbirine karışır. Bu da kimi çelişkileri beraberinde getirir. Örneğin, vaka anlatıcılarına göre bir belgede eski başbakanlardan Adnan Menderes'in Altay'ın kaleciliğini yaptığı yazar. Başka bir yerde ise yine Adnan Menderes'in Karşıyaka futbol takımında santrfor mevkiinde oynadığını öğreniriz. Sahiplenme ve kendine bir geçmiş yaratma güdüsü ile oluşan bu masalsı muğlak atmosfer bir süre sonra gerçeğin üzerini kalın bir örtüyle kapatır. Bu masalsılık gündelik hayatta her gün ye-

niden üretilir ve bir süre sonra gerçekmiş gibi algılanır. Ancak bu masalsılığın tehlikeli yanı beraberinde getirdiği şoven anlayışın zaman içinde yeniden üretilip başkalaştırılması ve hiç umulmayacak hedeflere yöneltilmesidir. Örneğin, Atatürk ve milli mücadele figürünün birçok spor kulübü tarafından kullanılması akla yatkındır. Ancak zamanla bu figür kendi benliğini yüceltmekten ziyade başkasını küçültmek ve yermek için kullanılır. 1914 tarihinde kurulan Altay'ın öyküsü anlatılırken Atatürk'e ve İzmir'e bolca atıf yapılır. Atatürk'ün İzmirli bir hanımla evlendiği, annesini İzmir'de toprağa verdiği ve Atatürk'ün Altay kulübünü ziyaret ettiği –keza Karşıyaka'yı da ziyaret etmiştir– övünçle anlatılırken şüphesiz bu diğerlerine karşı bir üstünlük olarak algılanır. Zaman zaman üç büyük İstanbul kulübünün Atatürk'ü kendi taraftarıymış gibi göstermesine ironik bir gönderme yapılır Altaylılar tarafından. Ancak kendi içinde mantıklı bu yürütmeyi yaparken Milli Mücadele zamanında İstanbulluların İngilizlerin verdikleri davetlere ve balolara katıldıkları sözün arkasına kinayeli bir şekilde eklenir. Kurtuluş Savaşı sırasında kimin nerede ne yaptığı futbol ve kulüp tartışmaları içinde bir arka fon olarak verilir, çekişmelerin üzeri bu sosla süslenerek servis edilir. Hatta İstanbul kulüpleri bile birbirlerini İtilaf Kuvvetleri'nin takımlarıyla maç yapmakla ve dostça ilişkilerde bulunmakla suçlarlar. Bu tartışma o kadar ileri götürülür ki sonradan Galatasaray Lisesi'ni yıpratmak amacıyla diğer iki İstanbul kulübünün taraftarları, bazı maçlarda “Vatan Haini Mekteb-i Sultani” şeklinde pankart açar. Elbette incitici ve haksız bir suçlamadır. Fanatiklerin işidir. Ama fanatizmin olduğu her yerde amacını aşan bu tip milliyetçi göndermeler, ya da tarih üzerinde birtakım falsifikasyonlar yoluyla karşısındakini küçültmek Türkiye için vaka-i adiyeden sayıldığı için sıkça normal karşılanır ve üzerine gidilmez. Üzerine gidilmediği için sonraki yıllarda kurulan camialar da bu milliyetçi söyleme ayak uydurur. Örneğin, Hrant Dink'in öldürülmesinden sonra rakip takım taraftarları Malatya spor'un bir maçında “Ermeni Malatya” şeklinde tezahürat yaparken, başka bir Beşiktaş maçında kulübün Ermeni amigo-

su Markaryan sebebiyle aynı tezahürat “Ermeni Beşiktaş” şekline bürünür.

Milliyetçi bir temelle kurulduğu muhakkak olan Altay bile garip yakıştırmalardan kendini kurtaramaz. 2000’li yılların başındaki anti-semitist ve anti-sabetayist kampanyanın etkisiyle Altay’ın her zaman içinde yer bulan Levanten ve Yahudilerin çokluğu yüzünden Altay’a sabetayist yakıştırmaları yapılır. Türkiye’de komplo teorileri her zaman alıcı bulduğu için onaylanmasa bile anlaşılır bir durumdur bu. Fakat ilginç olan ve ilk bakışta paradoks görülen şey şudur: *Bu kulüp Türk milliyetçiliğinin ve İttihat ve Terakki’nin has ürünü olmasına ve korucuları arasında devletin ve resmî ideolojinin timsallerinden olan ilk Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati, Vasıf Çınar, Şükrü Saracoğlu gibi isimler bulunmasına, ayrıca 1930’lu yıllarda Nazizmin Türkiye üzerindeki yadsınmaz etkisine rağmen, nasıl olurda Yahudi ya da Hıristiyan olmak Altaylılığa engel olmaz? Cevap şudur: Milliyetçilik statik değil dinamik özellikler gösterir ve zaman içinde dönemin koşullarına göre yeniden değerlendirilip üretilir. Yahudi ya da Hıristiyan olmak Altaylılığa engel değildir. Çünkü Türkler ve diğer Müslümanlarla birlikte Yahudiler*

ve İzmir'deki Levantenlerin büyük çoğunluğu da Yunan işgaline karşı çıkmış, tavır almıştır. Bu yüzden zaten Cumhuriyet dönemi İzmirindeki gündelik hayatın içinde aktif rol oynayan bu unsurların Altay'da yer almaması düşünülemezdi. Keza diğer İzmir kulüplerinde de saydığımız unsurlar gerek sporcu gerekse de idareci olarak yer almıştır. Ayrıca Türkiye'nin gördüğü en büyük futbolculardan olan Vahap ve Saim Özaltay'ın da, dönemin ırkçı Almanya'sı ve siyahların her zaman ikinci sınıf vatandaş sayıldığı ABD gibi örnekler göz önüne alındığında rahat rahat Altay'da forma giymeleri ayrı bir gerçektir. Elbette bu son olgunun açıklamasında yeni devletin kuruluş harcında İslam'ın birleştiriciliği ve genetik ırkçılığı yasaklamış olması da etkindir ancak bu izahat da tek başına yeterli değildir. Vahap Özaltay'ın görkemli futbolculuk yaşantısından sonra yine bilimsel yöntemleri ve yurtdışında edindiği bilgilerle harmanlanmış yenilikleri antrenörlük hayatında da uygularken, kendisinin de birçok zaman şikâyetçi olduğu bazı haksız uygulamalar başına gelmiş, hatta Ordu Milli Takımı'nı şampiyon yaptığı halde hak ettiği yerlere gelememenin üzüntüsünü yaşamıştır. Kuşkusuz bunların sebebi Altay değil, memleket sathındaki ayrımcılıktır.

Yukarıda saydığımız İzmir örneği ile İstanbul örneği ayrıntıda değişiklik gösterir. Milli Mücadele'de Yunanlıların yenilmesinden sonra İzmir'de Rum ya da Ermeni kalmamıştır. Ancak mübadele dışında tutulan Rumlar ve soykırımdan sağ çıkabilmiş az sayıda Ermeni nüfus o tarihlerde hâlâ İstanbul'da ikamet etmekte ve kağıt üstünde Lozan Antlaşması'nın güvencesinde yaşamaktadır. Onlar da sporcu ya da idareci olarak diğer İslam dışı unsurlarla birlikte İstanbul camialarında yer alabilmektedir. Bu yüzden Altay'daki milliyetçilik ve 30'lu yıllarda ülkede görülen Nasyonal Sosyalizm eğilimlerine rağmen camiada Levanten ve Yahudilerin bulunması bir çelişki teşkil etmez. Ancak iki ayrıksı örnek gerçekten istisnadır.

Birinci örnek 1916'da Altay'da üç Ermeni futbolcunun bulunmasıydı. Bunlar Apetyan kardeşler ve Zakaryan'dı. Özellikle çok iyi futbol oynayan Apetyan kardeşlerin neden İzmir'de

bulunan iki Ermeni kulübünde değil de Altay'da oynadığı paradokstur. 1913'te İttihat ve Terakki ile Taşnak arasındaki kısa süreli flörtten sonra 1915 olaylarının yaşandığını ve Ermenilerin de başlarına gelen felaketin müsebbibinin kimler olduğunu iyi bilmelerine rağmen bu vaka gerçekten gariptir. O zaman şunu her türlü hamasetten uzak rahatlıkla ifade edebiliriz: Demek ki Altay o devirde kuruluşunun üzerinden henüz iki sene geçmesine ve güçlü Rum takımları ve diğerlerinin varlığına rağmen kısa sürede İzmir'de önde gelen bir spor kulübü halini almış ve bu futbolcular da bu yüzden Altay'da oynamayı tercih etmişlerdi. Şüphesiz Altay 1916'da da büyüktü.

İkinci ayrıksı örnek, 1990'lardan itibaren sertleşen PKK ve devlet güvenlik kuvvetleri arasındaki savaş ve art arda kuruluş kapatılan Kürt partilerinin il ve ilçe büroları önünde bazı İzmir takımlarının taraftarlarının yaptığı taşkınlıklarda Altaylıların yer almamasıydı. Elbette Altay içinde de aşırı milliyetçi taraftarlar mevcuttu.² Ancak bunun kitlesel bazda olmayışı da varittir. Yine buna bağlı olarak Altay'ın 2001'de Diyarbakır'da yaşadığı büyük haksızlık ve barbarlığa rağmen hiçbir zaman taraftarlarının kitlesel olarak Diyarbakır için anti-Kürt bir söylem içine girmemeleri de ayrı bir gerçektir. 2002'den sonra Diyarbakırspor'un Süper Lig'de mücadele ederken bir çok şehirde ırkçı sloganlarla saldırıya uğradığı düşünülürse temelinde Türk milliyetçiliği olan Altay'ın bu konuda temiz kalması ve o zamanki ligde rakibi olan Mardinspor'la olan maçlarında kayda değer hiçbir vukuat olmaması da ilginçtir. Şüphesiz Altay taraftarının büyük çoğunluğu diğer kulüplerinkinden daha rafinedir.³

2 2011 yılında Barzani'nin "Bir Kürdistan milli futbol takımı kurduracağım" beyanlarına karşı Üniversiteli Altaylıların web sayfalarında, "Buraya gelirlerse o bayrağı İzmir'de dalgalatmayız" mealinden söylemleri ise bir garipti. Kendi ulusal sınırları içinde, Diyarbakır'da uğradıkları barbarlığa karşı bile bu denli şiddetli tepki vermeyenlerin, komşu bir ülkenin işçileri sayılabilecek böyle bir beyanata tavır almaları sanırım milliyetçiliğin mantıksızlığıyla açıklanabilirdi.

3 Taraftarlar bölümünde geniş olarak işlenecektir.